

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2023 m. birželio 8 d.*

„Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – Kelionės paslaugų paketai ir susijusios kelionės paslaugos – Direktyva (ES) 2015/2302 – 12 straipsnio 2–4 dalys – Nutraukta kelionės paslaugų paketo sutartis – Neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės – COVID-19 pandemija – Atitinkamo keliautojo už kelionės paslaugų paketą sumokėtų sumų grąžinimas – Grąžinimas pinigais arba kompensavimas alternatyviu kelionės paslaugų paketu – Pareiga grąžinti šiam keliautojui ne vėliau kaip per 14 dienų nutraukus atitinkamą sutartį – Laikina nukrypti nuo šios pareigos leidžianti nuostata“

Byloje C-540/21

dėl 2021 m. rugpjūčio 27 d. pagal SESV 258 straipsnį pareikšto ieškinio dėl įsipareigojimų neįvykdymo

Europos Komisija, atstovaujama R. Lindenthal, I. Rubene ir A. Tokár,

ieškovė,

palaikoma

Danijos Karalystės, iš pradžių atstovaujamos V. Pasternak Jørgensen ir M. Søndahl Wolff, vėliau – M. Søndahl Wolff,

įstojusios į bylą šalies,

prieš

Slovakijos Respubliką, atstovaujamą B. Ricziová,

atsakovę,

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkė A. Prechal (pranešėja), teisėjai M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl ir J. Passer,

generalinė advokatė T. Čapeta,

kancleris A. Calot Escobar,

* Proceso kalba: slovakų.

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Savo ieškiniu Europos Komisija prašo Teisingumo Teismo pripažinti, kad 2020 m. gegužės 20 d. *Zákon č. 136/2020 Z. z.* (Įstatymas Nr. 136/2020 Rink.; toliau – Įstatymas Nr. 136/2020) į 2018 m. gegužės 15 d. *Zákon č. 170/2018 Z. z. o zázazdoch, spojených službách cestovného ruchu, niektorých podmienkach podnikania v cestovnom ruchu a o zmene a doplnení niektorých zákonov* (Įstatymas Nr. 170/2018 dėl kelionės paslaugų paketų, susijusių turizmo paslaugų ir tam tikrų turizmo veiklai taikomų sąlygų, kuriuo iš dalies keičiami ir papildomi tam tikri įstatymai; toliau – Įstatymas Nr. 170/2018), įtraukusi 33a straipsnį Slovakijos Respublika neįvykdė jai pagal 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB (OL L 326, 2015, p. 1), 12 straipsnio 2 dalį, 3 dalies b punktą ir 4 dalį, siejamą su Direktyvos 2015/2302 4 straipsniu, tenkančio įsipareigojimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 2015/2302

- 2 Direktyvos 2015/2302 4, 5, 31, 40 ir 46 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

- „(4) [1990 m. birželio 13 d. Tarybos] direktyva 90/314/EEB [dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų (OL L 158, 1990, p. 59; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 10 t., p. 132)] valstybėms narėms suteikiama didelė veiksmų laisvė jos perkėlimo į nacionalinę teisę atžvilgiu. Todėl tarp valstybių narių teisės aktų tebėra didelių skirtumų. Dėl teisinio nenuoseklumo verslininkai patiria didesnių išlaidų ir kyla kliūčių tiems, kurie nori vykdyti tarpvalstybinę veiklą, o dėl to apribojamos vartotojų pasirinkimo galimybės;
- (5) <...> Būtina suderinti teises ir pareigas, kylančias iš sutarčių, susijusių su kelionės paslaugų paketais ir susijusių kelionės paslaugų rinkiniais, kad toje srityje būtų galima sukurti tikrą vartotojų vidaus rinką, užtikrinant tinkamą aukšto lygio vartotojų apsaugos ir verslininkų konkurencingumo pusiausvyrą;

<...>

(31) keliautojai taip pat turėtų galėti bet kuriuo metu iki paketo pradžios nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį sumokant tinkamą ir pagrįstą sutarties nutraukimo mokestį, atsižvelgiant į numatomą išlaidų sumažėjimą bei pajamas, kurias numatoma gauti iš alternatyvaus kelionės paslaugų panaudojimo. Jie taip pat turėtų turėti teisę nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant jokio sutarties nutraukimo mokesčio, jeigu atsiranda neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, kurios darys didelį poveikį paketo vykdymui. Tokios aplinkybės gali būti, pavyzdžiui, karas, kitos rimtos saugumo problemos, pavyzdžiui, terorizmas, didelė rizika žmonių sveikatai, pavyzdžiui, rimtos ligos protrūkis kelionės tikslo vietoje, arba gaivalinės nelaimės, pavyzdžiui, potvyniai ar žemės drebėjimai, arba meteorologinės sąlygos, dėl kurių tampa neįmanoma į kelionės tikslo vietą keliauti saugiai, kaip buvo susitarta kelionės paslaugų paketo sutartyje;

<...>

(40) tam, kad apsauga nemokumo atveju būtų veiksminga, ji turėtų būti taikoma numatomų mokėjimų sumoms, kurioms organizatoriaus nemokumas daro poveikį, ir, kai taikytina, numatomoms repatrijavimo išlaidoms. <...> Paprastai tai reiškia, kad garantija turi apimti pakankamai didelę organizatoriaus apyvartos paketų atžvilgiu procentinę dalį <...>. Vis dėlto veiksmingos apsaugos nemokumo atveju tikslais neturėtų būti reikalaujama atsižvelgti į mažai tikėtiną riziką, pavyzdžiui, kelių didžiausių organizatorių nemokumą tuo pačiu metu, jeigu atsižvelgiant į tokią riziką būtų daromas neproporcingas poveikis apsaugai skirtoms išlaidoms ir taip būtų trukdoma užtikrinti jos veiksmingumą. Tokiais atvejais sumokėtų sumų grąžinimo garantija gali būti apribota;

<...>

(46) turėtų būti patvirtinta, kad keliautojai negali atsisakyti šia direktyva suteikiamų teisių, o organizatoriai ar prekyautojai, padedantys įsigyti susijusių kelionės paslaugų rinkinius, negali išvengti atsakomybės teigdami, kad jie paprasčiausiai veikia kaip kelionės paslaugų teikėjai, tarpininkai ar atlieka bet kurias kitas funkcijas.“

3 Direktyvos 2015/2302 1 straipsnyje nustatyta:

„Šia direktyva siekiama prisidėti prie tinkamo vidaus rinkos veikimo ir aukšto bei kuo vienodesnio vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo suderinant tam tikrus valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų aspektus, susijusius su keliautojų ir prekyautojų sudarytomis sutartimis dėl kelionės paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių.“

4 Šios direktyvos 3 straipsnyje nurodyta:

„Šioje direktyvoje vartojamų terminų apibrėžtys:

<...>

6. keliautojas – bet kuris asmuo, siekiantis sudaryti sutartį, arba turintis teisę keliauti pagal sudarytą sutartį, šios direktyvos taikymo srityje;

<...>

8. organizatorius – prekyautojas, sujungiantis ir parduodantis arba siūlantis įsigyti paketus, tiesiogiai arba per kitą prekyautoją, arba drauge su kitu prekyautoju <...>

<...>

12. neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės – padėtis, kurios šalis, kuri remiasi tokia padėtimi negali valdyti, ir kurios pasekmių nebūtų buvę galima išvengti, net jei būtų imtasi visų pagrįstų priemonių;

<...>“

5 Minėtos direktyvos 4 straipsnyje „Suderinimo lygis“ numatyta:

„Valstybės narės nacionalinėje teisėje neturi palikti galioti ar priimti nuostatų, nukrypstančių nuo šioje direktyvoje įtvirtintų nuostatų, įskaitant griežtesnių ar švelnesnių nuostatų, kuriomis būtų užtikrinama nevienodo lygio keliautojų apsauga, nebent šioje direktyvoje būtų numatyta kitaip.“

6 Tos pačios direktyvos 12 straipsnyje „Kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimas ir teisė atsisakyti sutarties iki paketo pradžios“ nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad keliautojas galėtų bet kuriuo metu nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį iki paketo pradžios. Kai keliautojas nutraukia kelionės paslaugų paketo sutartį pagal šią dalį, gali būti reikalaujama, kad jis organizatoriui sumokėtų tinkamą ir pagrįstą sutarties nutraukimo mokestį. <...>

2. Nepaisant 1 dalies, keliautojas turi teisę nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį iki paketo pradžios nemokėdamas jokio sutarties nutraukimo mokesčio, jeigu kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, darančių didelį poveikį paketo vykdymui arba darančių didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą. Jei kelionės paslaugų paketo sutartis nutraukiama pagal šią dalį, keliautojas turi teisę į visų sumokėtų sumų už paketą grąžinimą, bet jam nesuteikiama teisė papildomai gauti žalos atlyginimą.

3. Organizatorius gali nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį ir grąžinti keliautojui visas sumokėtas sumas už paketą, bet neprivalo papildomai atlyginti žalą, jeigu:

<...>

b) dėl neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių organizatorius negali įvykdyti sutarties ir jis be nepagrįsto delsimo iki paketo pradžios praneša keliautojui apie sutarties nutraukimą.

4. Organizatorius grąžina bet kokias sumas, kurias nurodyta grąžinti pagal 2 ir 3 dalis, arba remdamasis 1 dalimi grąžina bet kokias sumas, kurios buvo sumokėtos keliautojo arba jo vardu už paketą, iš jų išskaičiuodamas atitinkamą sutarties nutraukimo mokestį. Tokios sumokėtos sumos keliautojui grąžinamos arba kompensuojamos be nepagrįsto delsimo ir bet kuriuo atveju ne vėliau kaip per 14 dienų po kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo.

<...>“

7 Direktyvos 2015/2302 23 straipsnyje „Privalomasis direktyvos pobūdis“ nurodyta:

„<...>

2. Keliautojai negali atsisakyti teisių, jiems suteiktų nacionalinėmis priemonėmis, kuriomis ši direktyva perkeliama į nacionalinę teisę.

3. Keliautojas nėra įpareigojamas jokiais sutartiniais susitarimais ar savo pareiškimais, kuriais tiesiogiai ar netiesiogiai atsisakoma pagal šią direktyvą keliautojams suteikiamų teisių arba jos apribojamos, arba kuriais siekiama išvengti šios direktyvos taikymo.“

Rekomendacija (ES) 2020/648

8 2020 m. gegužės 13 d. Komisijos rekomendacijos (ES) 2020/648 dėl čekių, kurie keleiviams ir keliautojams siūlomi kaip alternatyvi kompensacija už kelionių paslaugų paketus ir transporto paslaugas, atšauktus dėl COVID-19 pandemijos (OL L 151, 2020, p. 10), 9, 13–15, 21 ir 22 konstatuojamosiose dalyse nustatyta:

„(9) [Direktyvoje 2015/2302] nustatyta, kad tais atvejais, kai kelionės paslaugų paketas atšaukiamas dėl „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“, keliautojai turi teisę atgauti visas už paketą sumokėtas sumas, kurios jiems grąžinamos nepagrįstai nedelsiant ir bet kuriuo atveju ne vėliau kaip per 14 dienų nuo sutarties nutraukimo dienos. Šiomis aplinkybėmis organizatorius gali pasiūlyti keliautojui kompensaciją čekio forma. Tačiau ši galimybė neatima iš keliautojų teisės į pinigų grąžinimą;

<...>

(13) dėl COVID-19 pandemijos atšaukus daugybę reisų ir kelionių pinigų srautas ir pajamos transporto ir kelionių sektoriuose prarado stabilumą. Likvidumo problemas, su kuriomis susidūrė organizatoriai, dar labiau paaštrina tai, kad jie keliautojams turi grąžinti visą už paslaugų paketą sumokėtą sumą, nors patys ne visuomet laiku atgauna pinigus už paketą sudarančias iš anksto apmokėtas paslaugas. Dėl to kelionių ekosistemoje *de facto* gali nesąžiningai pasiskirstyti našta veiklos vykdytojams;

(14) jei organizatoriai ar vežėjai tampa nemokūs, kyla pavojus, kad daugeliui keliautojų ir keleivių nebus grąžinta jokia suma, nes jų teisė reikalauti kompensacijos iš organizatorių ir vežėjų nėra apsaugota. Ta pati problema gali kilti tarp įmonių tais atvejais, kai organizatoriai kaip kompensaciją už iš anksto apmokėtas paslaugas gauna čekį iš vežėjų, o šie vėliau tampa nemokūs;

(15) jei čekiai, kaip alternatyva piniginei kompensacijai, taptų patrauklesni, juos rinktųsi daugiau keleivių ir keliautojų. Tai padėtų sumažinti vežėjų ir organizatorių likvidumo problemas ir galiausiai galėtų geriau apsaugoti keleivių ir keliautojų interesus;

<...>

(21) kalbant apie galimus papildomus likvidumo poreikius, kurių gali kilti kelionių ir transporto sektorių veiklos vykdytojams, pažymėtina, kad 2020 m. kovo 19 d. Komisija, remdamasi [SESV] 107 straipsnio 3 dalies b punktu, priėmė Laikinąją valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinę COVID-19 krizę, sistemą <...>, skirtą dideliems valstybių narių ekonomikos sutrikimams atitaisyti. <...>

(22) laikinoji sistema iš esmės taikoma visiems sektoriams ir įmonėms, įskaitant transporto ir kelionių įmones, pripažįstant, kad transportas ir kelionės yra vieni smarkiausiai paveiktų sektorių. Ja siekiama pašalinti likvidumo trūkumą, su kuriuo susiduria įmonės, pvz., leidžiant teikti tiesiogines dotacijas, taikyti mokesčių lengvatas, skirti valstybės garantijas paskoloms ir subsidijuojamas viešąsias paskolas. <...> Atsižvelgdamos į tai valstybės narės gali priimti sprendimus dėl paramos kelionių ir transporto sektorių veiklos vykdytojams, kuria užtikrintų, kad būtų patenkinti su COVID-19 protrūkiu susiję kompensacijos prašymai ir taip užtikrinta keleivių ir vartotojų teisių apsauga ir vienodos sąlygos keleiviams ir keliautojams.“

9 Šios rekomendacijos 1 punkte nurodyta:

„Ši rekomendacija yra susijusi su čekiais, kuriuos vežėjai ir organizatoriai gali siūlyti keleiviams ir keliautojams kaip pinigines kompensacijos alternatyvą su sąlyga, kad keleivis arba keliautojas savanoriškai sutinka čekį priimti šiomis aplinkybėmis:

a) jei nuo 2020 m. kovo 1 d. dėl priežasčių, susijusių su COVID-19 pandemija, vežėjas ar organizatorius atšaukė reisą ar kelionę; tokiu atveju remiamasi šiomis nuostatomis:

<...>

5) Direktyvos (ES) 2015/2302 12 straipsnio 3 ir 4 dalimis;

<...>“

Slovakijos teisė

10 Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnis, įtrauktas Įstatymu Nr. 136/2020, pavadintas „Laikinosios nuostatos dėl išskirtinės padėties, susidariusios dėl COVID-19“. Jis suformuluotas taip:

„1. Jei dėl išskirtinių aplinkybių, susiklosčiusių Slovakijoje dėl COVID-19, arba dėl panašių aplinkybių kelionės tikslo vietoje arba bet kuriame kelionės paslaugų paketo maršruto taške neįmanoma keliautojui suteikti esminių kelionės paslaugų paketo sutartyje numatytų turizmo paslaugų elementų, kelionių organizatoriui leidžiama:

a) pasiūlyti keliautojui pakeisti kelionės paslaugų paketo sutartį; arba

b) išsiųsti keliautojui pranešimą su pasiūlymu priimti alternatyvų kelionės paslaugų paketą, jeigu jis nesutinka su pagal a punktą siūlomomis kelionės paslaugų paketo sutarties pakeitimu.

2. Jei keliautojas sutinka su 1 dalies a punkte nurodytu kelionės paslaugų paketo sutarties pakeitimu, o dėl tokio pakeitimo kelionės paslaugų paketo kaina tapo skirtinga nuo jau gautų mokėjimų, sumokėtų pagal kelionės paslaugų paketo sutartį, sumos, šalys tarpusavyje padengia skirtumą tarp kelionės kainos, atsiradusios dėl kelionės paslaugų paketo sutarties pakeitimo, ir mokėjimų, gautų pagal pradinę sutartį, sumos.

3. Pranešimas apie alternatyvų kelionės paslaugų paketą pateikiamas raštu ir keliautojui perduodamas toje pačioje patvariojoje laikmenoje kaip ir pirminės kelionės paslaugų paketo sutarties, nebent šalys susitaria kitaip. Pranešime apie alternatyvų kelionės paslaugų paketą, be kita ko, nurodoma:

- a) pagal kelionės paslaugų paketo sutartį gautų mokėjimų suma;
- b) tai, kad esminiai kelionės paslaugų paketo sutartyje numatyti elementai, keliautojui sutikus, gali būti keičiami alternatyviame kelionės paslaugų pakete;
- c) keliautojo teisė perleisti kelionės paslaugų paketo sutartį pagal 18 straipsnį.

4. Keliautojas, kuris sudarė kelionės paslaugų paketo sutartį, turi teisę per 14 dienų nuo pranešimo apie alternatyvų kelionės paslaugų paketą gavimo raštu atsisakyti priimti alternatyvų kelionės paslaugų paketą, jeigu:

- a) tol, kol Slovakijoje tęsiasi išskirtinė padėtis dėl COVID-19, jis yra registruotas darbo ieškančių asmenų registre ir tai įrodo rašytinis pranešimas apie jo įrašymą į darbo ieškančių asmenų registrą;
- b) tai yra savarankiškai dirbantis asmuo arba vienanarė privati ribotos atsakomybės bendrovė, kuri gavo finansinę paramą pagal projektą, skirtą darbo vietoms išsaugoti po to, kai buvo paskelbta išskirtinė padėtis, nepaprastoji padėtis arba ekstremalioji situacija, o jos padariniai išspręsti, ir tai turi matytis iš šios paramos suteikimo patvirtinimo;
- c) tai yra vieniša (-as) motina (tėvas), įgijusi (-ęs) teisę į priežiūros išmoką per pandemiją, ir tai įrodo šios išmokos skyrimo patvirtinimas bei sąžiningumo deklaracija dėl jos (jo), kaip vienišos (-o) motinos (tėvo), statuso;
- d) pranešimo apie alternatyvų kelionės paslaugų paketą gavimo dieną ši moteris yra nėščia ir tai įrodo medicininė pažyma; arba
- e) tai yra asmuo, kuriam yra ne mažiau kaip 65 metai, ir tai įrodo asmens tapatybės kortelėje ar bet kuriame kitame panašiam asmens tapatybę patvirtinančiame dokumente nurodyta gimimo data.

5. Keliautojas, kuris sudarė kelionės paslaugų paketo sutartį, turi teisę per 14 dienų nuo pranešimo apie alternatyvų kelionės paslaugų paketą gavimo raštu atsisakyti priimti tik dalį alternatyvaus kelionės paslaugų paketo, jei bent vienas iš kelionės paslaugų paketo sutartyje nurodytų keliautojų yra patekęs į bet kurią iš 4 dalyje nurodytų situacijų.

6. Jei keliautojas, kuris sudarė kelionės paslaugų paketo sutartį, pagal 4 dalį atsisako priimti nurodytą alternatyvų kelionės paslaugų paketą, kelionių organizatorius privalo nedelsdamas ir ne vėliau kaip per 14 dienų nuo tos dienos, kai buvo gautas atsisakymas priimti alternatyvų kelionės paslaugų paketą, grąžinti jam visus mokėjimus, gautus pagal kelionės paslaugų paketo sutartį, netaikant baudos už sutarties nutraukimą. Jei keliautojas, kuris sudarė kelionės paslaugų paketo sutartį, pagal 5 dalį atsisako priimti alternatyvaus kelionės paslaugų paketo dalį, susijusią su vienu ar keliais keliautojais, kuriems taikoma ta pati kelionės paslaugų paketo sutartis, kelionių organizatorius privalo nedelsdamas ir ne vėliau kaip per 14 dienų nuo dalinio atsisakymo priimti alternatyvų kelionės paslaugų paketą gavimo dienos grąžinti jam pagal kelionės paslaugų paketo

sutartį gautus mokėjimus, netaikant baudos už sutarties nutraukimą asmenims, kurie nevyksta į alternatyvią kelionę.

7. Kelionių organizatorius turi susitarti su keliautoju, kad ne vėliau kaip iki 2021 m. rugpjūčio 31 d. suteiks jam alternatyvų kelionės paslaugų paketą.

8. Jei alternatyvios kelionės kaina skiriasi nuo mokėjimų, gautų pagal kelionės paslaugų paketo sutartį, sumos, šalys per 14 dienų nuo tos dienos, kai kelionių organizatorius susitarė su keliautoju dėl alternatyvaus kelionės paslaugų paketo, tarpusavyje padengia pranešime apie alternatyvų kelionės paslaugų paketą nurodytos sumos ir tos kelionės kainos skirtumą.

9. Jei kelionių organizatorius nepasiekia susitarimo su keliautoju dėl alternatyvaus kelionės paslaugų paketo suteikimo iki 2021 m. rugpjūčio 31 d., laikoma, kad jis nutraukė kelionės paslaugų paketo sutartį ir nedelsdamas, bet ne vėliau kaip 2021 m. rugsėjo 14 d., grąžina keliautojui visas pagal kelionės paslaugų paketo sutartį sumokėtas sumas.

10. Jei nuo 2020 m. kovo 12 d. iki šio įstatymo įsigaliojimo keliautojas arba kelionių organizatorius nutraukė kelionės paslaugų paketo sutartį pagal 21 straipsnio 2 dalį arba 21 straipsnio 3 dalies b punktą, o kelionių organizatorius, remdamasis šiuo nutraukimu, negrąžino keliautojui visų sumų, kurios buvo sumokėtos pagal kelionės paslaugų paketo sutartį, taikoma 1 dalyje numatyta procedūra.

11. Jei nuo 2020 m. kovo 12 d. iki šio įstatymo įsigaliojimo keliautojas nutraukė kelionės paslaugų paketo sutartį pagal 21 straipsnio 1 dalį ir nesumokėjo baudos už sutarties nutraukimą, taikoma 1 dalyje numatyta procedūra.

12. Jei, nepaisant išskirtinių aplinkybių, Slovakijoje susiklosčiusių dėl COVID-19, arba panašių aplinkybių kelionės tikslo vietoje ar bet kuriame kelionės paslaugų paketo maršruto taške, kelionės paslaugų paketą galima vykdyti pagal kelionės paslaugų paketo sutartį, tačiau keliautojas atsisako šios paslaugos, jis privalo apie tai raštu pranešti kelionių organizatoriui likus ne mažiau kaip 30 dienų iki kelionės paslaugų paketo pradžios; per pirmąsias 30 dienų nuo šio įstatymo įsigaliojimo šis terminas yra ne trumpesnis kaip 15 dienų iki kelionės paslaugų paketo pradžios. Per 14 dienų nuo pirmajame sakinyje nurodytos informacijos gavimo kelionių organizatorius privalo išsiųsti keliautojui pranešimą apie 3 dalyje nurodytą alternatyvų kelionės paslaugų paketą ir tai padaryti pagal 7–9 dalis; 4, 5 ir 6 dalių nuostatos netaikomos.

13. Tol, kol Slovakijoje dėl COVID-19 vyrauja išskirtinė situacija, arba panaši situacija yra susiklosčiusi kelionės tikslo vietoje arba bet kuriame kelionės paslaugų paketo maršruto taške, kelionių organizatorius negali reikalauti, kad keliautojas sumokėtų užstatą už kelionės paslaugų paketo kainą; ši nuostata netaikoma, jei keliautojas sutinka su kelionės paslaugų paketo sutarties pakeitimu pagal 1 dalies a punktą.

14. Kelionės paslaugų paketo sutarčiai taikoma apsauga nemokumo atveju *mutatis mutandis* taikoma kelionės paslaugų paketo sutarčiai net ir ją pakeitus arba išsiuntus pranešimą apie alternatyvų kelionės paslaugų paketą.“

Ikiteisminė procedūra ir procesas Teisingumo Teisme

- 11 2020 m. gegužės 14 d. raštu Komisija pranešė Slovakijos Respublikai gavusi informacijos, kad pasaulinės COVID-19 pandemijos kontekste ši valstybė narė rengia nacionalines priemones, kurios gali prieštarauti Direktyvai 2015/2302. Komisija paprašė Slovakijos valdžios institucijų pateikti papildomos informacijos apie šių priemonių rengimą.
- 12 2020 m. gegužės 28 d. raštu Slovakijos Respublika pranešė Komisijai, kad 2020 m. gegužės 20 d. Slovakijos Respublikos Nacionalinė taryba priėmė Įstatymą Nr. 136/2020, kuriuo iš dalies keičiamas Įstatymas Nr. 170/2018. Ši valstybė narė paaiškino, kad pagal Įstatymą Nr. 136/2020 kelionių agentūros turėjo galimybę siūlyti savo klientams pakeisti galiojančią kelionės paslaugų paketo sutartį arba, jei klientai atsisakytų tokio pakeitimo, alternatyvų kelionės paslaugų paketą, o tai reiškia, kad atitinkama kelionių agentūra ir klientas būtų susitarę dėl naujo kelionės paslaugų paketo iki 2021 m. rugpjūčio mėn. pabaigos.
- 13 2020 m. liepos 3 d. Komisija išsiuntė Slovakijos Respublikai oficialų pranešimą; jame konstatavo, kad ši valstybė narė, Įstatymu Nr. 136/2020 įtraukusi į Įstatymą Nr. 170/2018 33a straipsnį, neįvykdė įsipareigojimo, jai tenkančio pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, 3 dalies b punktą ir 4 dalį, siejamą su jos 4 straipsniu.
- 14 Slovakijos Respublika į šį oficialų pranešimą atsakė 2020 m. rugpjūčio 28 d. raštu. Tame rašte ši valstybė narė pripažino, kad Įstatymu Nr. 136/2020 iš dalies pakeitus Įstatymą Nr. 170/2018 buvo nukrypta nuo Direktyvos 2015/2302 nuostatų, tačiau teigė, kad šio pakeitimo priėmimas buvo pateisinamas teisėtomis priežastimis, nes turizmo sektoriuje veikiančioms įmonėms reikėjo daugiau laiko laipsniškai gražinti sumokėtas sumas visiems savo klientams, priešingu atveju jos būtų bankrutavusios.
- 15 2020 m. spalio 30 d. Komisija išsiuntė Slovakijos Respublikai pagrįstą nuomonę; joje, pirma, priekaištavo šiai valstybei narei priėmus Įstatymą Nr. 136/2020 ir neįvykdžius šio sprendimo 13 punkte nurodyto įsipareigojimo ir, antra, paragino ją per du mėnesius nuo pagrįstos nuomonės gavimo, t. y. iki 2020 m. gruodžio 30 d., imtis būtinų priemonių, kad į šią pagrįstą nuomonę būtų tinkamai atsižvelgta.
- 16 Slovakijos Respublika į šią pagrįstą nuomonę atsakė 2020 m. gruodžio 18 d. raštu. Tame rašte ši valstybė narė nurodė, kad nagrinėjamas teisės akto pakeitimas buvo pateisinamas atsižvelgiant į išskirtinę padėtį, susijusią su COVID-19 plitimo mastu, ir kad šiuo pakeitimu buvo siekiama ne atimti iš keliautojų jų teises, bet nustatyti kelionių organizatoriams terminą, per kurį jie galėtų sureguliuoti visus savo sutartinius santykius su keliautojais.
- 17 Atsižvelgdama į tai, kad pasibaigus pagrįstoje nuomonėje nustatytam terminui ir, beje, šio ieškinio pareiškimo dieną, Slovakijos teisė ir toliau prieštaravo Direktyvai 2015/2302, Komisija nusprendė pareikšti šį ieškinį.
- 18 2022 m. sausio 21 d. Teisingumo Teismo pirmininko sprendimu Danijos Karalystei buvo leista įstoti į bylą palaikyti Komisijos reikalavimų.

Dėl ieškinio

Šalių argumentai

- 19 Grįsdama savo ieškinį Komisija teigia, kad remiantis Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsniu iš keliautojų buvo atimta teisė nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį ir gauti kompensaciją pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnį tuo metu, kai jie patyrė didelių pasaulinės COVID-19 pandemijos pasekmių. Nors dėl COVID-19 krizės pasekmių daugeliui kelionių organizatorių neabejotinai kilo didesnė nemokumo rizika, nei pagal Direktyvą 2015/2302, nei pagal jokią kitą Sąjungos teisės aktą valstybėms narėms neleidžiama nukrypti nuo šio 12 straipsnio.
- 20 Šiuo klausimu Komisija visų pirma teigia, kad Direktyvos 2015/2302 12 straipsnis buvo taikytinas šiai pandemijai, o ne tik vietinio ar regioninio masto situacijoms. Tokios pandemijos atsiradimas patenka į sąvoką „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, vartojamą šiame 12 straipsnyje ir apibrėžtą šios direktyvos 3 straipsnio 12 punkte. Tai, kad minėtos direktyvos 31 konstatuojamojoje dalyje kaip pavyzdys nurodytas rimtos ligos protrūkis kelionės tikslo vietoje, neįrodo, kad minėtas 12 straipsnis susijęs tik su vietiniais įvykiais.
- 21 Be to, kadangi ši sąvoka susijusi su *force majeure* sąvoka, pastaroji negali būti taikoma už Direktyvoje 2015/2302 apibrėžtų ribų.
- 22 Komisijos teigimu, nors priimant šią direktyvą nebuvo numatyta tokio masto pandemijos, kaip COVID-19, galimybės, vis dėlto minėta direktyva buvo parengta būtent siekiant reaguoti į tokias neišvengiamas ir nepaprastas aplinkybes. Jei būtų pripažinta, kad Direktyva 2015/2302 taikoma esant mažesnėms teritorinio masto problemoms, bet netaikoma didesnio ar pasaulinio masto problemų atveju, tai turėtų absurdiškų pasekmių.
- 23 Be to, iš Direktyvos 2015/2302 4 straipsnio, siejamo su jos 4 ir 5 konstatuojamosiomis dalimis, matyti, kad šia direktyva visiškai suderinamos sritys, kurioms ji taikoma. Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnis yra atsakas į siekį apsaugoti kelionių organizatorius vartotojų, kurie taip pat nukentėjo nuo pasaulinės COVID-19 pandemijos, nenaudai. Šiuo klausimu pažymėtina, kad nors Slovakijos Respublika nusprendė apsaugoti kelionės paslaugų paketų organizatorius, daugelis kitų valstybių narių to nepadarė. Taigi ne visi Sąjungos keliautojai galėjo pasinaudoti to paties lygio apsauga, o tai trukdė pasiekti dvejopą suderinimo ir vartotojų apsaugos tikslą, kurio siekiama Direktyva 2015/2302.
- 24 Galiausiai, kalbant apie šios valstybės narės nurodytą tiesioginę didelės kelionės paslaugų paketų organizatorių dalies užsidarymo riziką, pažymėtina, kad Komisija primena, kad jie galėjo pasinaudoti tam tikromis valstybės pagalbos priemonėmis.
- 25 Antra, Komisija teigia, kad Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnyje numatytas pranešimas apie alternatyvų kelionės paslaugų paketą, kuris prilygsta kuponui, neatitinka sąvokos „grąžinimas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnį. Grąžinimas reiškia, kad mokėjimą atlikęs asmuo atgauna sumokėtą sumą pinigais, kuriais tuomet gali laisvai disponuoti. Komisijos teigimu, jei Sąjungos teisės aktų leidėjas būtų ketinęs leisti tokį specialų ir keliautojui nepalankų kompensavimo būdą, jis tokią galimybę būtų aiškiai nurodęs, kaip tai padarė kituose teisės aktuose, susijusiuose su oro transporto keliautojų ir vartotojų teisėmis.

- 26 Galiausiai, trečia, Komisija mano, jog negalima pritarti valstybės narės argumentui, kad Direktyva 2015/2302 netaikytina pasaulinei COVID-19 pandemijai, tačiau ši pandemija kartu buvo *force majeure* atvejis, neleidžiantis jai įvykdyti įsipareigojimų pagal šią direktyvą.
- 27 Danijos Karalystė, kuri visiškai pritaria Komisijos reikalavimams, be kita ko, teigia, kad priimdama Direktyvą 2015/2302 Sąjungos teisės aktų leidėjas nusprendė įtvirtinti ypač aukštą vartotojų apsaugą neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, kaip antai pasaulinės COVID-19 pandemijos, atveju. Taigi su šia pandemija susijusi sveikatos krizė negali pateisinti šios direktyvos 12 straipsnio 4 dalyje numatyto grąžinimo termino pratęsimo.
- 28 Šiomis aplinkybėmis šioje valstybėje narėje sukurta kredito sistema *Rejsegarantifonden* (Kelionių garantijų fondas), leidusi kelionių agentūroms, kurioms reikėjo papildomo likvidumo, skolintis palankiomis sąlygomis, kad būtų galima garantuoti, kad per šioje nuostatoje numatytą 14 dienų terminą vartotojams bus grąžinti pinigai, rodo, jog, nepaisant šios pandemijos, buvo įmanoma grąžinti vartotojams pinigus per šį terminą.
- 29 Slovakijos Respublika prašo atmesti Komisijos ieškinį. Pirma, ji teigia, kad Direktyvos 2015/2302 12 straipsnis netaikomas pasaulinės sveikatos krizės situacijai, kaip antai COVID-19 pandemijai, nes priimant šią direktyvą keliautojų ir kelionių organizatorių interesų derinimas buvo atliktas visiškai kitokiomis aplinkybėmis nei tos, kuriomis ši pandemija prasidėjo.
- 30 Šiuo klausimu iš minėtos direktyvos 12 straipsnio 2 dalies, siejamos su 31 konstatuojamąja dalimi, matyti, kad priimant šią direktyvą buvo atsižvelgta tik į galimą rimtos ligos protrūkį „kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta“. Nors Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 3 dalies b punkte tokios nuorodos nėra, sistemiškai ją reikėtų aiškinti taip pat. Kita vertus, šioje direktyvoje nustatyta teisinė sistema nebūtų tinkama reaguoti į tokią išskirtinę situaciją kaip pasaulinė COVID-19 pandemija, kaip tai matyti iš šios direktyvos 40 konstatuojamojoje dalyje nurodytos ir pačios Komisijos pripažintos ribotos kelionių organizatorių apsaugos nuo nemokumo sistemos, numatytos tos pačios direktyvos 17 straipsnyje, taikymo srities.
- 31 Taigi netiesa, kad Direktyva 2015/2302 buvo parengta būtent tokioms aplinkybėms, kokios susiklostė dėl šios pandemijos, spręsti. Šiuo klausimu Slovakijos Respublika, remdamasi, be kita ko, 2021 m. kovo 18 d. Sprendimu *Kuoni Travel* (C-578/19, EU:C:2021:213), pabrėžia, kad ši direktyva nereglamentuoja *force majeure* situacijų, kurios, kita vertus, buvo gerai reglamentuotos anksčiau galiojusioje Direktyvoje 90/314. Atsižvelgiant į tai, iš Direktyvos 2015/2302 3 straipsnio 12 punkto visiškai nematyti, kad šioje nuostatoje apibrėžtos „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“ turi būti neįprastos ir nenusipėjamos, kaip to reikalaujama pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją siekiant, kad konkrečią aplinkybę būtų galima laikyti *force majeure* atveju.
- 32 Be to, šios valstybės narės teigimu, jei nebūtų buvę priimta specialių teisės aktų, būtų buvę pakenkta ne tik kelionių organizatorių, bet ir keliautojų, t. y. vartotojų, interesams, nes būtų kilusi grėsmė atitinkamoms įmonėms ir dėl to būtų tapę neįmanoma grąžinti jokių kompensacijų.
- 33 Taigi, atsižvelgdama į pasaulinę pandemijos situaciją ir jos pasekmes Slovakijos Respublika pagrįstai priėmė priemones, nepatenkančias į Direktyvos 2015/2302 taikymo sritį, kaip antai Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnį, kad būtų atsižvelgta į didelį keliautojų ir prekyautojų (tiekėjų) interesų pusiausvyros klausimo pokytį.

- 34 Antra, Slovakijos Respublika subsidiariai teigia, kad Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnyje numatytas pranešimas apie alternatyvią kelionę gali reikšti sumokėtų sumų grąžinimą, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnį. Ši valstybė narė pabrėžia: tokį pranešimą buvo galima pakeisti kitų kelionės paslaugų teikimu; jam buvo taikoma apsauga nuo nemokumo; jį buvo galima perleisti kitiems asmenims ir, jeigu juo nebūtų pasinaudota per nurodytą laikotarpį, jis suteikė teisę į visų jau sumokėtų sumų grąžinimą pinigais.
- 35 Bendrinėje kalboje žodis „grąžinimas“ reiškia ne tik grąžinimą pinigais, bet taip pat apima tokių sumų kompensavimą kita forma. Tokį aiškinimą taip pat patvirtina tai, kad atitinkamose Direktyvos 2015/2302 nuostatose, be kita ko, jų versijose vokiečių ir anglų kalbomis, daromas skirtumas tarp grąžinimo ir šių sumų kompensavimo. Be to, atsižvelgiant į bendrą šios direktyvos struktūrą ir tikslą, sąvoka „grąžinimas“ arba „grąžinti“ galima aiškinti taip, kad pagal jas leidžiama kompensuoti minėtas sumas kita forma nei pinigais.
- 36 Dar daugiau, Slovakijos Respublika pažymi, jog tai, kad kituose Sąjungos teisės aktuose aiškiai numatytos kitos grąžinimo formos, neturi reikšmės, nes šie aktai skiriasi nuo Direktyvos 2015/2302 savo pobūdžiu, sritimis ir tikslais. Kadangi nėra tokiais aktais nustatytų teisinių santykių tapatumo, priimant bet kokią aktą reikėtų iš naujo įvertinti pusiausvyrą tarp įvairių visų nagrinėjamo akto adresatų teisių ir teisėtų interesų.
- 37 Direktyva 2015/2302 siekiama apsaugoti keliautojus ir profesionalių kelionės paslaugų paketu organizatorių teises. Šiuo klausimu pažymėtina, kad, kai susikerta kelios Sąjungos teisės saugomos teisės, atitinkamus aktus reikia aiškinti atsižvelgiant į būtinybę suderinti šių skirtingų Sąjungos teisėje saugomų pagrindinių teisių apsaugos reikalavimus ir teisingą šių teisių pusiausvyrą (2013 m. sausio 31 d. Sprendimo *McDonagh*, C-12/11, EU:C:2013:43, 62 punktą).
- 38 Galiausiai, trečia, Slovakijos Respublika subsidiariai teigia, kad nepalanki padėtis, susiklosčiusi dėl pasaulinės COVID-19 pandemijos, galėtų būti laikoma *force majeure* atveju, kaip tai suprantama pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją.
- 39 Ši valstybė narė pabrėžia: kadangi toks argumentas pateiktas subsidiariai, jis jokių būdu nėra nesuderinamas su pagrindiniu argumentu, kad Direktyva 2015/2302 šiai pandemijai netaikytina. Be to, Komisijos teiginys, kad pagal šią direktyvą nebeleidžiama taikyti *force majeure* sąvokos už jos reglamentavimo ribų, yra klaidingas. Šios sąvokos taikymą reikia skirti, viena vertus, kiek tai susiję su teisėmis ir pareigomis, nustatytomis pagal direktyvoje numatytus kelionių organizatoriaus ir keliautojo sutartinius santykius, ir, kita vertus, kaip valstybės įsipareigojimų neįvykdymą pateisinančią priežastį.
- 40 Šiuo atveju Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nustatytos rėmimosi *force majeure*, kaip tai suprantama šiuo klausimu, sąlygos yra įvykdytos. Pasaulinė COVID-19 pandemija ir dėl jos smarkiai apribotas turizmas visame pasaulyje – tai nuo Slovakijos Respublikos valios nepriklausančios aplinkybės, kurių ji negalėjo nei numatyti, nei užkirsti joms kelio, net ir dėdama visas įmanomas pastangas ir laikydamasi deramo rūpestingumo.
- 41 Ši valstybė narė nurodo, kad kelionių agentūrų likvidumo trūkumas ir nemokumo rizika bei neigiamas poveikis visam nagrinėjamam ekonomikos sektoriui, kurią lėmė šios pandemijos raida ir su ja susijusios priemonės, buvo neįveikiami sunkumai, dėl kurių ji laikinai negalėjo įvykdyti įsipareigojimų pagal Direktyvą 2015/2302. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo

Nr. 170/2018 33a straipsnio taikymas buvo apribotas būtinu laikotarpiu ir šiuo metu yra nebevykdomas, siekiant užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir nustatyti tinkamą šio lygio ir įmonių konkurencingumo pusiausvyrą.

- 42 Dėl valstybės pagalbos priemonės, kuri buvo priimta Danijoje panaudojant *Rejsegarantifonden* (Kelionių garantijų fondas), pavyzdžio tinkamumo Slovakijos Respublika pažymi, kad galimybė suteikti valstybės pagalbą per garantijų fondą galėjo būti apribota tuo, kaip buvo organizuojama nacionalinė apsaugos nuo nemokumo sistema, o tai būtų pareikalavę sudėtingų Slovakijos teisės aktų pakeitimų, kurių neįmanoma įgyvendinti didelės krizės akivaizdoje. Be to, valstybės pagalba turėtų būti laikoma kraštutine priemone (*ultima ratio*), nes tai iš esmės yra kišimasis į konkurenciją ir rinkos veikimą.

Teisingumo Teismo vertinimas

- 43 Ieškinyje Komisija priekaištauja Slovakijos Respublikai dėl to, kad ši neįvykdė jai pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, 3 dalies b punktą ir 4 dalį, siejamą su jos 4 straipsniu, tenkančio išipareigojimo, kai priėmė Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnį, kiek jame iš esmės numatyta, viena vertus, kad, atsižvelgiant į išskirtinę padėtį, susidariusią dėl pasaulinės COVID-19 pandemijos, nebuvo įmanoma vykdyti kelionės paslaugų paketo sutarties, todėl organizatorius turėjo teisę pasiūlyti atitinkamiems keliautojams alternatyvų kelionės paslaugų paketą, užuot gražinęs sumokėtas sumas, kaip tai suprantama pagal šį 12 straipsnį, ir, kita vertus, kad tie keliautojai tokiu atveju turėjo teisę į šį gražinimą tik po 2021 m. rugpjūčio 31 d. ir ne vėliau kaip 2021 m. rugsėjo 14 d.
- 44 Pirma, reikia išnagrinėti klausimą, ar ši išskirtinė situacija gali patekti į sąvoką „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnį, todėl Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis ir 3 dalies b punktas gali būti taikomi Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnyje numatytiems atvejams.
- 45 Siekiant atsakyti į šį klausimą, reikia priminti, kad ši sąvoka Direktyvos 2015/2302 3 straipsnio 12 punkte apibrėžta kaip „padėtis, kurios šalis, kuri remiasi tokia padėtimi, negali valdyti ir kurios pasekmių nebūtų buvę galima išvengti, net jei būtų imtasi visų pagrįstų priemonių“.
- 46 Minėtos direktyvos 31 konstatuojamojoje dalyje paaiškinama šios sąvokos taikymo sritis, nurodant, kad „[t]okios aplinkybės gali būti, pavyzdžiui, karas, kitos rimtos saugumo problemos, pavyzdžiui, terorizmas, didelė rizika žmonių sveikatai, pavyzdžiui, rimtos ligos protrūkis kelionės tikslo vietoje, arba gaivalinės nelaimės, pavyzdžiui, potvyniai ar žemės drebėjimai, arba meteorologinės sąlygos, dėl kurių tampa neįmanoma į kelionės tikslo vietą keliauti saugiai, kaip buvo susitarta kelionės paslaugų paketo sutartyje“.
- 47 Be to, iš Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalies matyti, kad neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės gali pateisinti keliautojo sprendimą nutraukti sutartį, suteikiant jam teisę į visų už paketą sumokėtų sumų gražinimą, tik jeigu tos aplinkybės atsirado „kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta“ ir jos „dar[o] didelį poveikį paketo vykdymui arba dar[o] didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“.
- 48 Nors, siekiant nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį, konkretaus įvykio kvalifikavimas kaip situacijos, patenkančios į sąvoką „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip tai suprantama pagal šį 12 straipsnį, neišvengiamai priklauso nuo konkrečių bylos aplinkybių ir, be kita ko, nuo

kelionės paslaugų, dėl kurių faktiškai susitarta, taip pat to įvykio pasekmių numatytoje kelionės tikslo vietoje, vis dėlto, kaip nurodė Komisija, pati pasaulinė sveikatos krizė, kaip antai COVID-19 pandemija, turi būti laikoma galinčia patekti į šią sąvoką.

- 49 Akivaizdu, kad tokio įvykio neįmanoma kontroliuoti, o jo pasekmių nebūtų buvę galima išvengti, net jei būtų imtasi visų pagrįstų priemonių. Be to, šis įvykis atskleidžia tai, kad egzistuoja minėtos direktyvos 31 konstatuojamojoje dalyje nurodyta „didelė rizika žmonių sveikatai“.
- 50 Šiuo klausimu neturi reikšmės tai, kad, kaip ir tos pačios direktyvos 12 straipsnio 2 dalyje, šioje konstatuojamojoje dalyje šios sąvokos iliustruojamos naudojant rimtos ligos protrūkio „kelionės tikslo vietoje“ pavyzdį, nes tokiu patikslinimu siekiama ne apriboti sąvokos „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“ taikymo sritį iki vietinių įvykių, o parodyti, kad šios aplinkybės bet kuriuo atveju turi atsirasti numatytoje kelionės tikslo vietoje ir dėl to daryti didelį poveikį atitinkamo kelionės paslaugų paketo vykdymui.
- 51 Šiuo klausimu pažymėtina, kad jei rimtos ligos protrūkis atitinkamoje kelionės tikslo vietoje gali patekti į šios sąvokos taikymo sritį, tai *a fortiori* turi būti taikoma ir rimtos ligos protrūkiui visame pasaulyje, nes ji taip pat paveikia kelionės tikslo vietą.
- 52 Be to, jei Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis ir 3 dalies b punktas būtų aiškinami taip, kad šios nuostatos taikomos tik vietinės reikšmės, o ne didesnio masto įvykiams, būtų pažeistas, viena vertus, teisinio saugumo principas, nes, nesant jokio direktyvoje šiuo tikslu numatyto atribojimo kriterijaus, šių dviejų kategorijų įvykių atskyrimas gali būti neaiškus ir kintamas, todėl galiausiai kiltų abejonių dėl galimybės pasinaudoti pagal minėtą nuostatą suteikiama apsauga.
- 53 Kita vertus, toks aiškinimas neatitiktų šia direktyva siekiamo tikslo, kuris, remiantis jos 1 straipsniu, siejama su tos pačios direktyvos 5 konstatuojamąja dalimi, yra prisidėti prie tinkamo vidaus rinkos veikimo ir užtikrinti kuo vienodesnę vartotojų apsaugos lygį (šiuo klausimu žr. 2023 m. sausio 12 d. Sprendimo *FTI Touristik (Kelionės į Kanarų salas paketas)*, C-396/21, EU:C:2023:10, 29 punktą).
- 54 Toks aiškinimas reikštų, kad keliautojai, kurie nutraukia kelionės paslaugų paketo sutartį dėl vietinio ligos protrūkio, neprivalėtų mokėti sutarties nutraukimo mokesčio, o keliautojai, nutraukiantys šią sutartį dėl pasaulinio ligos protrūkio, tokį mokesčių mokėti turėtų, todėl pasaulinės sveikatos krizės atveju atitinkami keliautojai būtų mažiau apsaugoti nei vietinio riboto ligos protrūkio atveju.
- 55 Dėl vartotojų apsaugos tikslo Slovakijos Respublika vis dėlto teigia, kad ši apsauga negali būti atsieta nuo kelionių organizatorių apsaugos nemokumo atveju, numatytos Direktyvos 2015/2302 17 straipsnyje, kuri neapima apsaugos nuo labai neapibrėžtos rizikos, kaip antai pasaulinės pandemijos protrūkio. Tuo remdamasi ši valstybė narė daro išvadą, kad šios direktyvos 12 straipsnio 2 dalyje ir 3 dalies b punkte numatyta teisė į visišką grąžinimą taip pat neturėtų būti taikoma tokiems atvejams.
- 56 Šiuo klausimu, kaip taip pat pažymėta Rekomendacijos 2020/648 13 ir 14 konstatuojamosiose dalyse, neginčijama, kad dėl pasaulinės sveikatos krizės, kaip antai COVID-19 pandemijos, kelionės paslaugų paketų organizatoriai susiduria su didesne nemokumo rizika, kurios neapima pagal Direktyvos 2015/2302 17 straipsnį sudaryta draudimo sutartis, ir kad tokia rizika gali turėti įtakos atitinkamų keliautojų teisei į sumų, sumokėtų už kelionės paslaugų paketą, grąžinimą.

- 57 Atsižvelgiant į tai, reikia konstatuoti, kad Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį ir 3 dalies b punktą aiškinant taip, kad tokiomis aplinkybėmis iš keliautojų būtų iš karto atimta galimybė pasinaudoti šia teise, neišvengiamai būtų dar labiau pakenkta jų interesų apsaugai.
- 58 Kalbant apie atskyrimą, kurį, kaip teigia Slovakijos Respublika, reikia daryti tarp sąvokos „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“ ir *force majeure* sąvokos (nes tokia pandemija, kaip pasaulinė COVID-19 pandemija, jos nuomone, patenka tik į *force majeure* sąvoką), reikia pažymėti, kad, priešingai, nei teigia ši valstybė narė, toks argumentas visiškai nepagrįstas 2021 m. kovo 18 d. Sprendimu *Kuoni Travel* (C-578/19, EU:C:2021:213).
- 59 Byloje, kurioje priimtas tas sprendimas, nagrinėta situacija buvo susijusi su Direktyva 90/314, kuri buvo panaikinta ir pakeista Direktyva 2015/2302. Nepaisant pirmojoje direktyvoje nustatyto skirtumo tarp sąvokos „*force majeure* įvykis“ ir sąvokos „įvykis, kurio nebuvo galima numatyti ar išvengti“, nurodytos šio sprendimo 58 punkte, reikia konstatuoti, kad Direktyvoje 2015/2302 neperimta nė viena iš šių sąvokų ir šiame kontekste joje daroma nuoroda tik į sąvoką „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“. Kaip jau buvo konstatuota šio sprendimo 48 ir 49 punktuose, pasaulinė sveikatos krizė, kaip antai COVID-19 pandemija, gali patekti į šią sąvoką.
- 60 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, reikia konstatuoti, kad, priešingai, nei teigia Slovakijos Respublika, sąvoka „neišvengiamos ir neprarastos aplinkybės“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį ir 3 dalies b punktą, gali apimti pasaulinio masto sveikatos krizės protrūkį, todėl ši nuostata gali būti taikoma Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnyje numatytiems atvejams, t. y. tiems atvejams, kai keliautojui nebuvo įmanoma suteikti esminių kelionės paslaugų paketo sutartyje numatytų turizmo paslaugų elementų „dėl išskirtinių aplinkybių, Slovakijoje susiklosčiusių dėl COVID-19, arba panašių aplinkybių kelionės tikslo vietoje arba bet kuriame kelionės paslaugų paketo maršruto taške“.
- 61 Antra, reikia išnagrinėti klausimą, ar, kaip teigia Slovakijos Respublika, Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnyje numatytas pranešimas apie alternatyvią kelionę gali būti laikomas sumokėtų sumų grąžinimu, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį ir 3 dalies b punktą.
- 62 Šiuo klausimu pirmiausia reikia konstatuoti, kad šioje direktyvoje nepateikta sąvokos „grąžinimas“ apibrėžties.
- 63 Be to, remiantis suformuota jurisprudencija, sąvokų, kurių apibrėžtis Sąjungos teisėje nepateikiama, reikšmė ir apimtis turi būti nustatoma remiantis jų įprasta reikšme bendrinėje kalboje, atsižvelgiant į kontekstą, kuriam esant jos vartojamos, ir teisės aktų, kuriuose jos įtvirtintos, tikslus (žr. 2021 m. kovo 18 d. Sprendimo *Kuoni Travel*, C-578/19, EU:C:2021:213, 37 punktą).
- 64 Pagal įprastą reikšmę bendrinėje kalboje žodis „grąžinti“ reiškia pinigų sumos, kurią asmuo išmokėjo arba avansu sumokėjo kitam asmeniui, atidavimą, o tai reiškia, kad antrasis asmuo šią sumą turi grąžinti pirmajam asmeniui. Tokia reikšmė aiškiai matyti ir iš visos Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 ir 3 dalių formuluotės; joje nurodoma, kad grąžinimas susijęs su „vis[omis] sumokėt[omis] sum[omis]“ už paketą, o tai išsklaido bet kokias abejones dėl grąžinimo dalyko, nes jis susijęs su pinigų suma.

- 65 Darytina išvada, kad sąvoka „grąžinimas“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 ir 3 dalis, reiškia už paketą sumokėtų sumų grąžinimą pinigais.
- 66 Tokio aiškinimo nepaneigia Slovakijos Respublikos argumentas, grindžiamas tuo, kad, kiek tai susiję su šia sąvoka, Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 4 dalies versijose vokiečių ir anglų kalbomis daromas terminologinis skirtumas tarp, viena vertus, šios direktyvos 12 straipsnio 1 dalyje numatyto sumų kompensavimo („reimbursement“ anglų k., „Rückzahlung“ vokiečių k.) ir, kita vertus, minėtos direktyvos 12 straipsnio 2 ir 3 dalyse numatyto jų „grąžinimo“ („refund“ anglų k., „Erstattung“ vokiečių k.); šios valstybės narės teigimu, toks grąžinimas taip pat apima ir kompensaciją kita nei pinigų forma.
- 67 Toks terminologinis skirtumas visiškai suderinamas su šių nuostatų aiškinimu, pagal kurį turi būti grąžinama pinigais; dar daugiau, net jei būtų kitaip, iš suformuotos Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, jog vienoje iš Sąjungos teisės nuostatų kalbinių redakcijų vartojama formuluotė negali būti vienintelis šios nuostatos aiškinimo pagrindas ar įgyti prioritetą prieš kitas kalbines redakcijas, nes, esant įvairių kalbinių Sąjungos teisės teksto redakcijų neatitikimų, ši nuostata turi būti aiškinama atsižvelgiant į teisės akto, kurio dalis ji yra, kontekstą ir tikslą (šiuo klausimu žr. 2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Banca Transilvania*, C-81/19, EU:C:2020:532, 33 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 68 Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 ir 3 dalių kontekstas ir šios direktyvos tikslas tik patvirtina šio sprendimo 65 punkte pateiktą pažodinį aiškinimą.
- 69 Pirma, kiek tai susiję su šios nuostatos kontekstu, pažymėtina, jog tai, kad pagal šios direktyvos 12 straipsnio 4 dalį grąžinimas turi būti atliktas ne vėliau kaip per 14 dienų nutraukus atitinkamos kelionės paslaugų paketo sutartį, rodo, kad šis grąžinimas turi būti vykdomas pinigais, nes šiuo terminu siekiama užtikrinti, kad atitinkamas keliautojas netrukus po šios sutarties nutraukimo galėtų vėl laisvai disponuoti pinigų suma, kurią sumokėjo už kelionės paslaugų paketą. Kita vertus, tokio termino nustatymas būtų nelabai naudingas, jei šis keliautojas turėtų pasitenkinti kuponu arba kita paslauga, kuria bet kuriuo atveju galėtų pasinaudoti tik pasibaigus šiam terminui.
- 70 Be to, platesnis Direktyvos 2015/2302 kontekstas, t. y. keliautojų teisių ir vartotojų apsaugos sritis, parodo, kad, kai Sąjungos teisės aktų leidėjas konkrečiame su šia sritimi susijusiame teisės akte numato galimybę pareigą sumokėti pinigų sumą pakeisti kitos formos paslauga, pavyzdžiui, be kita ko, pasiūlyti kuponus, tokia galimybė aiškiai numatoma šiame teisės akte. Taip yra, be kita ko, 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 261/2004, nustatančio bendras kompensavimo ir pagalbos keleiviams taisyklės atsisakymo vežti ir skrydžių atšaukimo arba atidėjimo ilgam laikui atveju, panaikinančio Reglamentą (EEB) Nr. 295/91 (OL L 46, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 7 sk., 8 t., p. 10), 7 straipsnio 3 dalies atveju; joje numatyta, kad šio 7 straipsnio 1 dalyje numatyta kompensacija išmokama „grynaisiais pinigais“, elektroniniu banko pavedimu, banko pavedimu ar banko čekiu arba, keleiviui savo parašu patvirtinus, kad jis su tuo sutinka, kelionės čekiais ir (arba) jam suteikiamos kitos paslaugos.
- 71 Taigi tai, kad Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio formuluotėje nėra jokios nuorodos į tokia galimybę, patvirtina, kad šis straipsnis susijęs tik su grąžinimu pinigais.

- 72 Antra, šios direktyvos 12 straipsnio 2 ir 3 dalyse keliautojams suteikta teisė į gražinimą atitinka šį vartotojų apsaugos tikslą, primintą šio sprendimo 53 punkte, todėl sąvokos „grąžinimas“, kaip ji suprantama pagal šį 12 straipsnį, aiškinimas, pagal kurį atitinkamas keliautojas turi teisę reikalauti, kad jam būtų gražinta už atitinkamą kelionės paslaugų paketą sumokėta pinigų suma, kuria jis galėtų laisvai disponuoti, labiau atitinka šį keliautojo interesų apsaugos tikslą, taigi, ir prisideda prie šio tikslo įgyvendinimo, nei aiškinimas, pagal kurį pakanka, kad atitinkamas organizatorius keliautojui pasiūlytų kuponą ar kitokio pobūdžio kompensaciją.
- 73 Dėl Slovakijos Respublikos argumento, kad, ypač esant visiškam atitinkamos rinkos sutrikdymui, būtina, atsižvelgiant į Direktyvos 2015/2302 5 konstatuojamąją dalį ir remiantis 2013 m. sausio 31 d. Sprendime *McDonagh* (C-12/11, EU:C:2013:43, 62 punktas) suformuota jurisprudencija, pateikti išaiškinimą, leidžiantį užtikrinti tinkamą vartotojų apsaugos ir įmonių konkurencingumo pusiausvyrą, pakanka konstatuoti, kad šio sprendimo 65 punkte pateiktas aiškinimas atspindi interesų pusiausvyrą, kurią Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė nustatyti dėl finansinių pasekmių, atsirandančių nutraukus kelionės paslaugų paketo sutartį 12 straipsnio 2 ir 3 dalyse numatytais atvejais, t. y. nuostatose, kuriose, be kita ko, ne tik numatyta pareiga kompensuoti keliautojams, bet ir nurodyta, kad tokiais atvejais organizatorius savo ruožtu neprivalo mokėti papildomos kompensacijos.
- 74 Tai nepakenkia keliautojo, kuris yra kelionės paslaugų paketo sutarties šalis, galimybei savanoriškai sutikti vietoj pinigų sumos gražinimo priimti kuponą, jei tokia galimybė neatima iš jo teisės į tokį gražinimą, kaip nurodyta Rekomendacijos 2020/648 9 konstatuojamojoje dalyje.
- 75 Taigi reikia konstatuoti, kad pranešimas apie alternatyvią kelionę, kaip antai numatytas Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnyje, nėra sumokėtų sumų gražinimas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį ir 3 dalies b punktą, nes toks gražinimas turi apimti tik šių sumų gražinimą pinigais.
- 76 Trečia, iš to, kas išdėstyta, matyti, kad Komisija pagrįstai teigia, jog Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnis prieštarauja Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 daliai, 3 dalies b punktui ir 4 daliai, siejamai su šios direktyvos 4 straipsniu, nes jame numatyta, kad nuo 2020 m. kovo 12 d. iki 2021 m. rugpjūčio 31 d. keliautojams, kurių kelionės paslaugų paketas negalėjo būti įvykdytas dėl neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, susijusių su pasauline COVID-19 pandemija, buvo suteikta tik teisė, kad jiems būtų pasiūlyta alternatyvi kelionė, bet ne pinigais gražintos visos už šį paketą sumokėtos sumos.
- 77 Taigi priėmusi Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnį Slovakijos Respublika neįvykdė jai tenkančio išipareigojimo savo nacionalinės teisės sistemoje imtis visų būtinų priemonių, kad būtų užtikrintas visiškas Direktyvos 2015/2302 veiksmingumas, atsižvelgiant į ja siekiamą tikslą (šiuo klausimu žr. 2022 m. liepos 12 d. Sprendimo *Nord Stream 2 / Parlamentas ir Taryba*, C-348/20 P, EU:C:2022:548, 69 punktą).
- 78 Tokiomis aplinkybėmis Slovakijos Respublika teigia, kad nepalanki situacija, susijusi su pasauline COVID-19 pandemija, buvo *force majeure* atvejis, sutrukdęs jai įvykdyti išipareigojimus pagal Direktyvą 2015/2302.

- 79 Dėl tokio teiginio reikia pažymėti, kad Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, jog baiminimasis dėl vidaus sunkumų negali pateisinti to, kad valstybė narė neteisingai taiko Sąjungos teisę (šiuo klausimu žr. 2004 m. balandžio 1 d. Sprendimo *Komisija / Italija*, C-99/02, EU:C:2004:207, 22 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2017 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *Komisija / Belgija*, C-591/14, EU:C:2017:670, 44 punktą).
- 80 Žinoma, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad, kai valstybė narė neįvykdo įsipareigojimų pagal Sąjungos teisę, negalima atmesti galimybės, kad dėl tokio nevykdymo ji gali remtis *force majeure* aplinkybėmis.
- 81 Šiuo klausimu, remiantis suformuota jurisprudencija, pažymėtina, kad nors *force majeure* aplinkybių sąvoka nereiškia absoliutaus neįmanomumo, vis dėlto pagal ją reikalaujama, kad nagrinėjami veiksmai būtų neatlikti dėl neįprastų ir nenumatytų aplinkybių, kurių pasekmių nebuvo galima išvengti net ir imantis visų rūpestingų veiksmų ir kurios nepriklausytų nuo subjekto, kuris jomis remiasi; be to, *force majeure* aplinkybėmis galima remtis tik tokį laikotarpį, kuris būtinas šiems sunkumams pašalinti (šiuo klausimu žr. 2001 m. gruodžio 13 d. Sprendimo *Komisija / Prancūzija*, C-1/00, EU:C:2001:687, 131 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją; taip pat 2010 m. kovo 4 d. Sprendimo *Komisija / Italija*, C-297/08, EU:C:2010:115, 85 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 82 Reikia konstatuoti, kad Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnis akivaizdžiai neatitinka rėmimosi *force majeure* aplinkybėmis sąlygų.
- 83 Šiuo klausimu, pirma, pažymėtina, kad, nors tokio masto sveikatos krizė, kokia susiklostė dėl COVID-19 pandemijos, nesusijusi su Slovakijos Respublika, be to, yra neįprasta ir nenuspėjama, nacionalinės teisės aktai, kuriais visi kelionės paslaugų paketų organizatoriai bendrai, išskyrus tam tikras išimtis, taikomas labiau pažeidžiamoms keliautojų kategorijoms, atleidžiami nuo pareigos grąžinti, numatytos Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2–4 dalyse, kiek tai susiję su sutartimis, kurios negalėjo būti įvykdytos dėl šios pandemijos, dėl savo pobūdžio negali būti pateisinami dėl tokio įvykio kylančiais suvaržymais, taigi, ir atitikti rėmimosi *force majeure* aplinkybėmis sąlygų.
- 84 Bendrai laikinai sustabdžius šios grąžinimo pareigos vykdymą, tokia teisės nuostata taikoma ne tik tais atvejais, kai tokie suvaržymai, be kita ko, finansiniai, iš tikrųjų atsirado, bet ir visoms sutartims, kurių nebuvo galima įvykdyti dėl neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, susijusių su pasauline COVID-19 pandemija, neatsižvelgiant į konkrečią ir individualią atitinkamų kelionių organizatorių finansinę padėtį.
- 85 Antra, iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos nematyti, kad finansinių pasekmių, su kuriomis buvo siekiama kovoti remiantis Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnio rezoliucine dalimi, būtų buvę galima išvengti kitaip, nei pažeidžiant Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2–4 dalis ir, be kita ko, atitinkamų kelionių organizatorių naudai priimant tam tikras valstybės pagalbos priemones, kurios gali būti leidžiamos pagal SESV 107 straipsnio 2 dalies b punktą; ši galimybė priminta Rekomendacijos 2020/648 21 ir 22 konstatuojamosiose dalyse ir ja pasinaudojo kitos valstybės narės.
- 86 Šiomis aplinkybėmis, nors Slovakijos Respublika pabrėžė, kad tokių valstybės pagalbos priemonių priėmimas daugeliui valstybių narių būtų sukėlęs ypatingų sunkumų, nes galimybė priimti šias priemones per trumpą laiką priklauso, be kita ko, nuo esamų kelionės paslaugų paketų sektoriaus organizavimo struktūrų ir nuo joms priimti reikalingo laiko pagal jų vidaus procedūras, šiuo

klausimu reikia priminti, kad pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją valstybė narė negali remtis vidaus sunkumais, kad pateisintų Sąjungos teisėje nustatytų pareigų neįvykdymą (2013 m. birželio 25 d. Sprendimo *Komisija / Čekijos Respublika*, C-241/11, EU:C:2013:423, 48 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija; taip pat 2014 m. lapkričio 6 d. Sprendimo *Komisija / Belgija*, C-395/13, EU:C:2014:2347, 51 punktas).

- 87 Esant tokiai situacijai taip pat negalima pritarti Slovakijos Respublikos pateiktam argumentui, kad sprendimas suteikti valstybės pagalbą turi būti „krašutinė priemonė“. Šiuo klausimu pakanka pažymėti, kad pagal Sąjungos teisę valstybėms narėms leidžiama, laikantis šiuo tikslu nustatytų sąlygų, numatyti tam tikras valstybės pagalbos formas, be kita ko, tas, kurios gali būti laikomos suderinamomis su vidaus rinka pagal SESV 107 straipsnio 2 dalies b punktą, nors, kaip matyti iš šio sprendimo 77 punkto, ši teisė būtent ir neleidžia joms nevykdyti įsipareigojimo savo nacionalinės teisės sistemoje imtis visų būtinų priemonių direktyvos (šiuo atveju – Direktyvos 2015/2302) veiksmingumui užtikrinti.
- 88 Be to, reikia pažymėti, kad valstybės narės taip pat turėjo galimybę nustatyti priemones, kuriomis keliautojai neįpareigojami, bet skatinami vietoj grąžinimo pinigais priimti kuponus arba jiems tai yra palengvinama, o tokie sprendimai taip pat gali padėti sušvelninti atitinkamų kelionių organizatorių likvidumo problemas, kaip nurodyta Rekomendacijoje 2020/648, be kita ko, jos 15 konstatuojamojoje dalyje.
- 89 Trečia, nacionalinės teisės nuostatos, kaip antai Įstatymo Nr. 170/2018 33a straipsnis, tiek, kiek jose numatyta atleisti kelionės paslaugų paketo organizatorius nuo pareigos grąžinti sumokėtus pinigus ne ilgiau kaip per 18 mėnesių nuo pranešimo apie nutrauktą atitinkamos kelionės paslaugų paketo sutartį, akivaizdžiai nėra parengtos taip, kad jų poveikis būtų apribotas laikotarpiu, būtinu sunkumams, kilusiems dėl įvykio, kuris gali būti laikomas *force majeure* aplinkybe, įveikti.
- 90 Taigi Komisijos pareikštą ieškinį reikia patenkinti.
- 91 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, reikia konstatuoti, kad Įstatymu Nr. 136/2020 įtraukusi į Įstatymą Nr. 170/2018 33a straipsnį Slovakijos Respublika neįvykdė įsipareigojimo, jai tenkančio pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, 3 dalies b punktą ir 4 dalį, siejamą su jos 4 straipsniu.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 92 Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 138 straipsnio 1 dalį pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jeigu laimėjusi šalis to reikalavo. Kadangi Komisija prašė priteisti bylinėjimosi išlaidas, o Slovakijos Respublika pralaimėjo bylą, ji turi jas padengti.

Remdamasis šiais motyvais Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

1. **2020 m. gegužės 20 d. *Zákon č. 136/2020 Z. z.* (Įstatymas Nr. 136/2020 Rink.) į 2018 m. gegužės 15 d. *Zákon č. 170/2018 Z. z. o zázazdoch, spojených službách cestovného ruchu, niektorých podmienkach podnikania v cestovnom ruchu a o zmene a doplnení niektorých zákonov* (Įstatymas Nr. 170/2018 dėl kelionės paslaugų paketų, susijusių turizmo paslaugų ir tam tikrų turizmo veiklai taikomų sąlygų, kuriuo iš dalies keičiami ir papildomi tam tikri įstatymai) įtraukusi 33a straipsnį Slovakijos Respublika neįvykdė jai**

pagal 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB, 12 straipsnio 2 dalį, 3 dalies b punktą ir 4 dalį, siejamą su Direktyvos 2015/2302 4 straipsniu, tenkančio įsipareigojimo.

2. Priteisti iš Slovakijos Respublikos bylinėjimosi išlaidas.

Parašai.